

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สังเขปความมุ่งหมายและวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ เรื่องข้าวไร่ :กรณีศึกษา วิถีชีวิตของชุมชน กระเหรี่ยงที่ปลูกข้าวไร่ ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยพื้นที่ศึกษา คือ หมู่บ้านป่าละอูน้อย ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เป็นรูปแบบการวิจัย ที่ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกตและการสะท้อนผล

ความมุ่งหมายของการวิจัย

มีวัตถุประสงค์ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้โดยชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวปกากะญอ กับการปลูกข้าวไร่ ทั้งในด้าน การเพาะปลูกข้าวไร่ การดำเนินชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1)กลุ่มผู้วิจัย ได้แก่ อาจารย์จาก มหาวิทยาลัยศิลปากร คณะวิทยาการจัดการ และคณะสัตวศาสตร์ จำนวน 3 คน และผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน 2)กลุ่มสมาชิกผู้ปลูกข้าวไร่ ของหมู่บ้านป่าละอูน้อย จำนวน 15 คน ซึ่งคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ที่มาด้วยความสมัครใจ 3) ผู้ช่วยนักวิจัยจาก เยาวชนของชุมชน จำนวน 2 คน และนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ จำนวน 8 คน

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 1)ติดต่อพื้นที่ผู้นำชุมชนหมู่ 3 บ้านป่าละอูน้อย ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ 2) ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการปลูกข้าวไร่ของสมาชิกในหมู่ 3 บ้านป่าละอูน้อย ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ 3)ดำเนินการในวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ เรื่องข้าวไร่ของชาวไทยเชื้อสายกระเหรี่ยง และ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เรื่องข้าวไร่ ของชาวไทยเชื้อสายกระเหรี่ยง กระบวนการในวงจรวิจัยปฏิบัติการ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ผู้วิจัยวางแผน การปฏิบัติ การปฏิบัติตามแผน การสังเกต และการสะท้อนผล ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แนวคำถามในการประชุมระดมความคิด แบบบันทึกผลการสังเกตการเข้าร่วมโครงการวิจัย และแบบประเมินความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ เรื่องข้าวไร่ ของชาวไทยชาวปกากะญอ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างศึกษาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้เรื่องข้าวไร่ โดยการใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในการดำเนินการศึกษา โดยผลการวิจัยครั้งนี้นำเสนอเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมความพร้อมในการวิจัย 2) การดำเนินการในวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เริ่มจากการวางแผนกิจกรรม การค้นหาความรู้เพื่อจัดเตรียมพื้นที่ อุปกรณ์ และผู้ร่วมวิจัย ปฏิบัติตามแผน การสังเกต และการสะท้อนผล โดยใช้เทคนิคการจัดการความรู้ (Knowledge Management หรือKM) ขั้นสร้างและ

แสวงหาความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ แผนการเข้าถึงความรู้ และเผยแพร่ข้อมูล

2. องค์ความรู้เรื่องข้าวไร่ ของชาวไทยชาวปกากะญอ

ชาวปกากะญอส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ปลูกข้าว ปลูกพืชผัก และผลไม้หลากหลายชนิด ไว้สำหรับการบริโภคและนำออกจำหน่ายตามตลาดในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ เนื่องจากบริเวณพื้นที่โดยรอบหมู่บ้านป่าละอู เป็นพื้นที่ราบเชิงเขา ข้าวที่ชาวปกากะญอปลูกจึงเป็นข้าวไร่เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ ข้าวไร่เป็นอาหารหลักของชาวปกากะญอมาช้านาน ในลำดับต่อไปจะกล่าวถึงเรื่องราวของการปลูกข้าวไร่ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวปกากะญอ เพื่อนำสู่การเรียนรู้และเผยแพร่ข้อมูลของชาวปกากะญอกับการปลูกข้าวไร่ รายละเอียด คือ 1) ลักษณะการดำรงชีวิตของชาวปกากะญอ 2) ความเป็นมาของการปลูกข้าวไร่ และพันธ์ข้าวไร่ของชาวปกากะญอ 3) อุปกรณ์และขั้นตอนในการปลูกข้าวไร่ 4) ปัญหาที่พบเกี่ยวกับการปลูกข้าวไร่ 5) วัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการปลูกข้าวไร่

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ เรื่องข้าวไร่ :กรณีศึกษา วิถีชีวิตของชุมชนกระเหรี่ยงที่ปลูกข้าวไร่ ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เป็นรูปแบบการวิจัย ที่ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกตและการสะท้อนผล ซึ่งการดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน เมื่อนำผลการศึกษามาพิจารณาอย่างละเอียดพบว่า ผลของการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และพบปรากฏการณ์ต่างๆ ตามบริบทของพื้นที่ โดยผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. กระบวนการจัดการความรู้เรื่องข้าวไร่ ของชาวไทยชาวปกากะญอ

การเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมวิจัย และผู้วิจัยดำเนินการวิจัยใช้กระบวนการในวงจรวิจัยปฏิบัติการ ที่มีกิจกรรมการปฏิบัติตามแผน การสังเกต และการสะท้อนผล ที่ใช้เทคนิคการจัดการความรู้ (Knowledge Management) เป็นกระบวนการรวบรวมความรู้เน้นให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัย ซึ่งผลการดำเนินการวิจัย 2 วงจร โดยพบว่า

1.1 กระบวนการวิจัยโดยใช้เทคนิค การจัดการความรู้ (Knowledge Management) สร้างให้ผู้ร่วมวิจัยที่เป็นเกษตรกรผู้ปลูกข้าวไร่ เกิดการเรียนรู้กระบวนการทำงานเป็นกลุ่มอย่างเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง ข้อค้นพบที่น่าสนใจคือกระบวนการทำงานร่วมกันของผู้ร่วมวิจัยเพื่อรวบรวมองค์ความรู้ขึ้นมาจากการปฏิบัติจริงตามวิถีชีวิตของชาวปกากะญอได้อย่างละเอียด ตามกระบวนการ 7 ขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะนาถ บุญมีพิพิธ. (2551) ศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ของสถานศึกษา ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของการจัดการความรู้ของสถานศึกษาประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ คือ 1) การเตรียมการตามกระบวนการจัดการความรู้ 2) การนิเทศติดตามผล 3) การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ 4) การจัดเก็บความรู้ 5) การเปลี่ยนแปลงค่านิยมและพฤติกรรมในการทำงานของบุคลากร 6) การวางแผน 7) การติดต่อสื่อสาร 8) การสร้างความรู้ 9) การยกย่องชมเชยและการให้รางวัล

1.2 เกิดภาวะผู้นำและผู้ตามในระหว่างการทำงานของทีมเกษตรกรผู้ปลูกข้าวไร่ของชาวปกากะญอ โดยเป็นกระบวนการที่เกิดจากความสมัครใจที่มุ่งสร้างแรงกระตุ้นภายในจิตใจของผู้นำเกษตรกรเกิดแรงบันดาลใจในการทำงานตามที่ได้รับมอบหมายอย่างด้วยความรับผิดชอบอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับเป็นการกระตุ้นให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานโดยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของน้ำผึ้ง โพธิ์งาม (2549) พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรีมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของการปฏิบัติงานในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธิดา สมานพันธ์ (2548) พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดยะลา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

1.3 เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ จนพัฒนาเป็นเครือข่ายในแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องการปลูกข้าวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวไร่ชาวปกากะญอและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดเพชรบุรีในเรื่องวิธีการกำจัดศัตรูพืชที่ทำลายผลผลิตจากต้นข้าว สอดคล้องกับแนวคิดของ พิชิต เทพวรรณ (2555) กล่าวไว้ ถึงการแลกเปลี่ยนความรู้เกิดความสัมพันธ์ด้านต่าง คือ 1) สร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Socialization) เพราะเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่าง จนพัฒนาเป็นแนวคิดใหม่ให้เกิดการพัฒนาต่อไป 2) เผยแพร่ความรู้สู่ภายนอก (Externalization) ด้วยการเผยแพร่ผ่านสื่อในรูปแบบ เอกสาร หนังสือ รูปภาพ

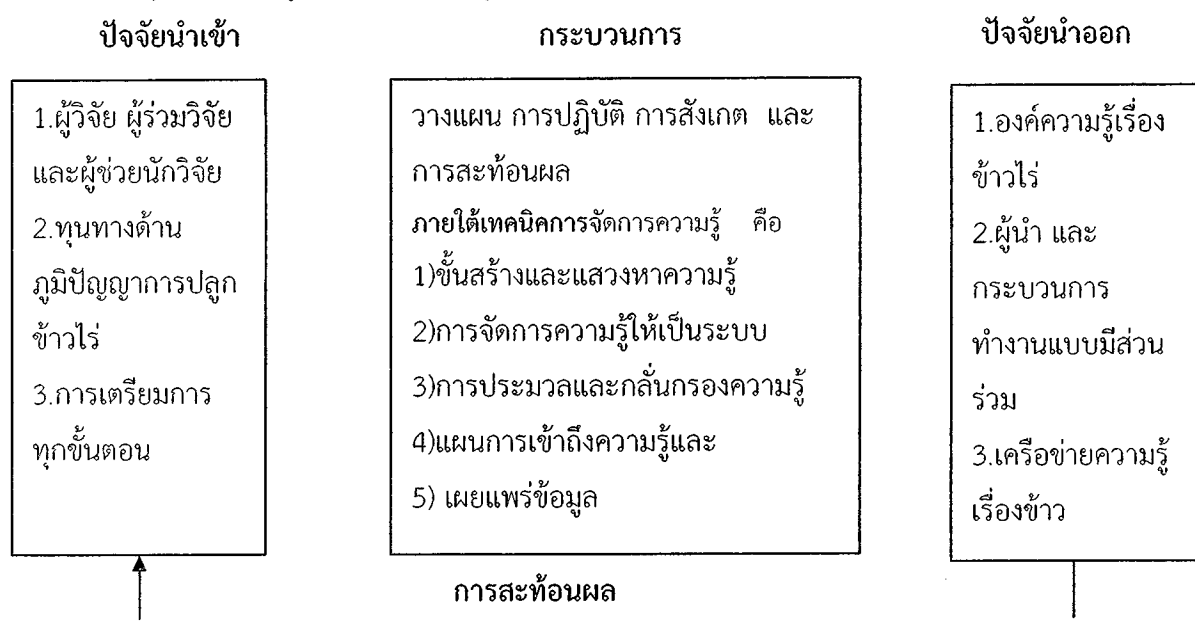
1.4 เกิดการค้นหาภูมิปัญญาการกำจัดการปลูกข้าว โดยอาศัยธรรมชาติเป็นส่วนประกอบและไม่ทำลายสภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของการเพาะปลูกพืชที่ไว้สำหรับการบริโภคเป็นประจำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เสรี พงศ์พิศ (2552) ที่กล่าวไว้ว่าผู้คน ชุมชน นักเรียน นักศึกษาให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ภูมิใจในรากเหง้าเผ่าพันธุ์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตนเองและพร้อมร่วมมือกันพัฒนาถิ่นฐานของตน หรือสอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรภูมิ วิจิตรสุนทร. (2551) ศึกษาเรื่องการใช้นโยบายในวิถีชีวิตของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านขุนตื้น ตำบลสบโขง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านขุนตื้นอาศัยและพึ่งพาธรรมชาติ ดำรงชีวิตอยู่กับการทำข้าวไร่หมุนเวียนโดยอาศัยธรรมชาติ ระยะเวลารอบในการทำข้าวไร่ 7-8 ปี ที่ผ่านมายังใช้นโยบายรูปแบบเดิม มีรถไถสำหรับปลูกข้าวแบบนาดำ และไม่มีการนำสารเคมี หรือยาฆ่าแมลงมาใช้ในระบบผลิต

1.5 เกิดกิจกรรมที่ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องหลังจากงานวิจัยสิ้นสุดลง โดยกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ ผ่านศูนย์เรียนรู้ปกากะญอ ที่มีนัทรศการให้เยาวชนของชุมชนได้เรียนรู้ และ ถ่ายทอดความรู้ไปยังผู้ที่สนใจจากภายนอกชุมชนให้เข้ามาเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมในทุกช่วงระยะเวลาของการปลูกข้าวไร่ การถ่ายทอดทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งโดยได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายยอมเกิดผลต่อการพัฒนาชุมชนนั้น คือ เกิดการถ่ายทอดความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ หรือการถ่ายทอดทางสังคมเป็นกระบวนการ ซึ่งการถ่ายทอดความรู้นั้นเป็นการถ่ายโยงให้เกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งแนวคิดของการถ่ายโยงการเรียนรู้ทำให้เกิดการนำผลการเรียนรู้จากสถานการณ์หนึ่ง ไปใช้ให้เกิดผลกับอีกสถานการณ์หนึ่ง ที่ผู้เรียนรู้มีกระบวนการคิดที่ดี มีเหตุผลและเชื่อถือในสิ่งที่ต้องการพัฒนา จึงส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการแผ่ขยายความรู้ต่อไปในอนาคต (สงวน สุทธิเลิศอรุณ. 2545)

2. องค์ความรู้เรื่องข้าวไร่ ของชาวไทยชาวปกากะญอ

องค์ความรู้เรื่องข้าวไร่ชาวปกากะญอ มีองค์ความรู้จากการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาของ ริเรองรอง รัตนวิไลสกุล (2551) ศึกษาวิธีการปลูกข้าวไร่ของเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน คือ การเตรียมพื้นที่ทำการเพาะปลูกข้าวไร่ เริ่มถางไร่และเผาหญ้า มีพิธีกรรมการเพาะปลูกเริ่มตั้งแต่ก่อนหยอดเมล็ดข้าว ช่วงข้าวตั้งท้องและช่วงเก็บเกี่ยว วิธีการปลูกข้าว คือ ขุดหลุมเป็นหลุม แล้วหยอดเมล็ดพันธุ์ลงไปไม่มีการกลบ การกำจัดวัชพืชของข้าวไร่ ระหว่างที่ข้าวเติบโต การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์เพื่อใช้ในการเพาะปลูกในปีต่อไป

ซึ่งสรุปองค์ความรู้ทั้งหมดเป็นแผนภูมิได้ดังนี้ คือ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ส่งเสริมให้มีการนำองค์ความรู้เรื่องข้าวไร่เข้าไปในโรงเรียนของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่และบรรจุเป็นหลักสูตรท้องถิ่น
2. ส่งเสริมให้นำหนังสือข้าวไร่และการ์ตูนข้าวไร่มาแปลเป็นภาษาปกากะญอ ภาษาอังกฤษ และภาษาพม่า
3. จัดสรรงบประมาณมาสร้างศูนย์เรียนรู้ปกากะญอให้มีอุปกรณ์และสื่อต่างให้เกิดการส่งเสริมความรู้ให้ครอบคลุมทุกเรื่องของวิถีชีวิตของชาวปกากะญอ
4. ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้จากเครือข่ายของเกษตรกรที่ปลูกข้าวอย่างต่อเนื่อง เพื่อเรียนรู้กระบวนการทำให้เกิดผลผลิตสูงสุดและปราศจากสารเคมีที่ทำลายระบบนิเวศในพื้นที่ปลูกข้าวไร่ พัฒนาระบบการให้น้ำที่มาจากธรรมชาติให้พอเพียงต่อการเพาะปลูกในระยะยาว
5. การจัดการแก้ไขปัญหาการถือครองพื้นที่ของเกษตรกร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาสมุนไพรรักษาโรคที่ใช้เป็นยาแก้ปวดศีรษะ โดยไม่ทำลายระบบนิเวศทางธรรมชาติของชาวปกากะญอ
2. ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวปกากะญอในแง่มุมต่าง ๆ
3. พัฒนารูปแบบการใช้พื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรเพื่อให้ได้ผลผลิตสูงสุด โดยไม่บุกรุกหรือเข้าไปในพื้นที่ของอุทยานเพิ่มขึ้น